

BURGEMEESTERSCONVENANT
REGIONAAL DUURZAME ENERGIE ACTIEPLAN 2020

oktober 2014, definitieve versie

COLOFON

Dit document is een publicatie van:
Intercommunale Leiedal
President Kennedypark 10 - BE-8500 Kortrijk
tel +32 56 24 16 16 - www.leiedal.be
dominiek.vandewiele@leiedal.be

Projectleider:
Dominiek Vandewiele

Dit project werd mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling

ZUID WEST VLAAN DEREN KLIMMAAT NEUTRAAL

INLEIDING.....	6
1. VIJF ICOONPROJECTEN.....	8
1.1. De energiesprong van bestaande woningen.....	8
1.2. Duurzamere mobiliteit.....	10
1.3. Openbare gebouwen als uithangbord.....	12
1.4. Gedoseerd openbaar verlichten.....	14
1.5. Duurzame energie integreren bij (her)inrichting van stadsdelen, woonzones en bedrijventerreinen.....	16
2. HOE STAAN DE ZUID WEST VLAAMSE GEMEENTEN ERVOOR?.....	18
2.1. CO ₂ in Zuid-West-Vlaanderen.....	18
2.2. Meer welvaart, minder CO ₂	20
2.3. De energiekost blijft stijgen.....	21
2.4. Duurzame energie wint aan belang.....	22
2.5. De klimaatimpact van Het Gemeentebestuur.....	24
3. ZUID-WEST-VLAANDEREN KLIMAATNEUTRAAL 2050.....	25
3.1. Het Burgemeestersconvenant: Zuid-West-Vlaanderen 20% minder CO ₂ tegen 2020.....	26
3.2. Regionale energiestrategie: Specifieke energie-uitdagingen voor Zuid-West-Vlaanderen.....	27
3.3. Eén missie en 7 thema's.....	28
3.4. Kansen voor het lokale beleid.....	31
3.5. Gemeentelijke doelstellingen.....	33
3.6. Samen werken aan de klimaatneutrale regio.....	34
BIJLAGE 1: TABEL ACTIEPLAN VOLGENS FORMAT VAN HET BURGEMEESTERSCONVENANT.....	35
BIJLAGE 2: SLEUTELSECTOREN EN ACTIETERREINEN GEMEENTEN 2013-2018.....	40
BIJLAGE 3: ENERGIEVERBRUIK EN CO ₂ -EMISSIONS IN ZUID WEST VLAANDEREN, 2011.....	43

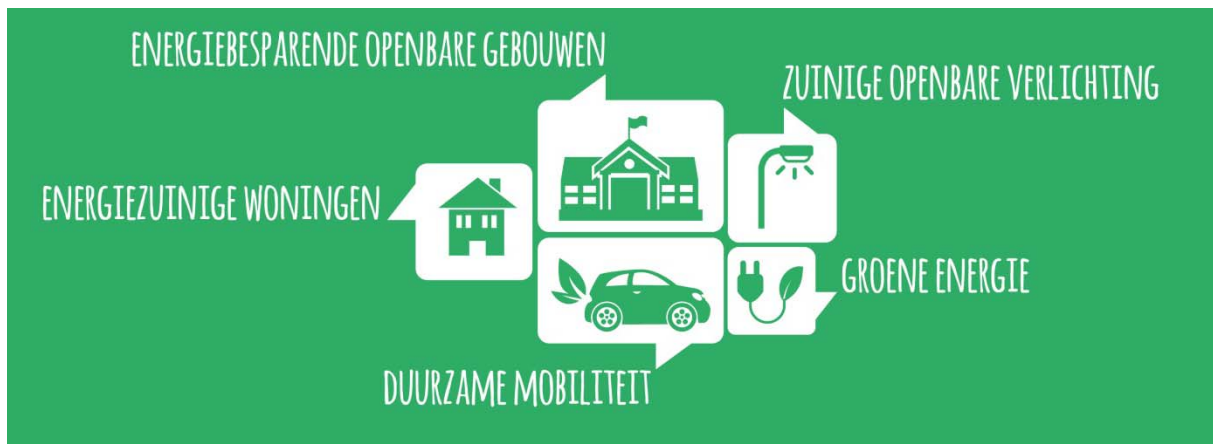
INLEIDING

Op 18 oktober 2013 ondertekenden de 13 Zuid-West-Vlaamse burgemeesters gezamenlijk het Burgemeestersconvenant van de Europese Commissie. Ze steunen de Europa 2020 strategie en de Europese energie- en klimaatambities, zoals minder CO₂ en meer hernieuwbare energie.

De steden en gemeenten bouwen zelf aan een lokaal duurzaam energie- en klimaatbeleid waarin ze gaan voor 20% minder CO₂-uitstoot tegen 2020. Energie is essentieel en kost veel geld. Het is een uitdaging om welvaarts groei te koppelen aan een slimmer energieverbruik met minder CO₂-uitstoot. Zuid-West-Vlaanderen is al op goede weg, maar toch blijft de energiefactuur sterk stijgen.

Dit plan bevat de belangrijkste acties waarop de 13 Zuid-West-Vlaamse steden en gemeenten tot 2020 zelf inzetten. 5 “icoonprojecten” om CO₂ te reduceren staan hierbij centraal. Het zijn projecten die markant zijn, veel impact hebben, en waarmee steden en gemeenten het verschil kunnen maken.

1. De energiesprong van bestaande woningen.
2. Duurzamere mobiliteit.
3. Openbare gebouwen als uithangbord.
4. Gedoseerd openbaar verlichten.
5. Duurzame energie integreren bij (her)inrichting van stadsdelen, woonzones en bedrijventerreinen.

Dit actieplan is het antwoord van de burgemeesters op het streven naar een klimaatneutrale regio in 2050. Om CO₂ te reduceren zoeken ze bondgenoten. Een gemeente kan dan wel de eigen gebouwen en infrastructuur klimaatvriendelijker maken of de fietsinfrastructuur verbeteren, maar de inspanningen van burgers, bedrijven, verenigingen, scholen, ... zullen een veel grotere impact hebben op de CO₂. Burgers, middenveld en lokale actoren zijn dus belangrijke bondgenoten bij CO₂-reductie.

Bovenlokale samenwerking is een tweede hefboom om de ambities te realiseren. Na het gezamenlijk ondertekenen van het Burgemeestersconvenant, een gezamenlijke doelstelling (-20% CO₂), het opmaken van één regionaal actieplan en CO₂-barometer worden in de toekomst nog efficiëntiewinsten gezocht, door samenwerking vb. rond groepsaankopen voor burgers, woningrenovatie, communicatie, voortgangsrapportage, etc.

Gemeenten zullen ook samen afspraken maken met bovenlokale actoren voor CO₂-reductie bij ondernemingen, woningen en openbaar vervoer. Dit moet leiden tot meer initiatieven op deze terreinen.

1. VIJF ICOONPROJECTEN

1.1. DE ENERGIESPRONG VAN BESTAANDE WONINGEN

De 13 Zuid-West-Vlaamse steden en gemeenten zetten hard in op het verbeteren van de energieprestatie van bestaande woningen, en onderschreven allen eind 2013 de ambitie van “Warmer Wonen”. Dit zorgt niet enkel voor minder CO₂, maar ook voor minder energie-armoede, lagere energiefacturen, lokale investeringen en opwaardering van buurten. Hiervoor zetten de gemeenten -al dan niet samen met partners- tal van acties op, waaronder:

- Ontzorging van de burger bij renovaties. Een renovatieproces is complex. Lang niet iedere woningeigenaar ziet een energierenovatie zitten, al weet hij dat veel energie (en geld) te besparen valt. Lokale besturen helpen burgers binnen dit proces, wat leidt tot meer renovaties, bijvoorbeeld door renovatiebegeleiding, groepsaankopen of bouwteams.
- Gemeenten reiken burgers financieringsoplossingen aan. Premies voor energiebesparing en hernieuwbare energie zijn het meest gekend, maar gemeenten bieden eveneens goedkope leningen aan. Een verbouwing is duur. En hoewel investeren in energiebesparing zich terug verdient via de lagere energiefactuur, moet het geld wel eerst op tafel gelegd worden. En hoe lager het inkomen, hoe moeilijker.
- Meten en weten. Via energiescans en audits van woningen, via adviezen rond duurzaam bouwen, planadvies, etc. krijgen mensen inzicht op de sterke en zwakke plekken van hun woning en de mogelijkheden voor energiebesparing.
- Ook in de sociale huisvesting en door sociale verhuurkantoren worden veel inspanningen geleverd. Het patrimonium zal een stuk energiezuiniger worden door renovaties van bestaande sociale huurwoningen.
- Samenwerken tussen overheidspartners is een must. Het woonbeleid, welzijnsbeleid en energiebeleid willen allen de kwaliteit van woningen opkrikken. Een bundeling van krachten verhoogt de slagkracht. Onder de vlag “Warmer Wonen” wordt samengewerkt tussen steden, gemeenten en alle actoren voor o.a. kennisdeling, datamanagement en renovatiebegeleiding.

ACTIES IN DE KIJKER

<p>Demonstratie van energieneutrale renovaties in 3x10 rijwoningen (project RenBEN), gekoppeld aan gebiedsgerichte premies en renovatiebegeleiding. Deze renovatiebegeleiding wordt verder uitgerold in de regio.</p> <p>HAR – KOR – MEN</p>	<p>Al 7.000 gezinnen -1 op 20- kregen een energiescan van hun woning. Dit wordt verder gezet.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE</p>	<p>SVK De Poort huurt woningen op private huurmarkt, assisteert eigenaars bij de verbouwing en verhuurt ze betaalbaar.</p> <p>AVE – HAR - KOR – KUU – SPH – WEV - ZWE</p>
<p>Een thermografische foto informeert burgers over de isolatiekwaliteit van daken.</p> <p>KOR – WEV</p>	<p>Groepsaankopen van muur- en dakisolatie, zonnepanelen... maken het voor eigenaars interessanter om de stap te zetten.</p> <p>HAR - KOR – KUU – MEN - WER – WEV</p>	<p>Al 1.000 gezinnen kregen een goedkope of renteloze lening voor energiebesparende investeringen in hun woning.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – WAR – WER - WEV - ZWE</p>

1.2. DUURZAMERE MOBILITEIT

De Zuid-West-Vlaamse steden en gemeenten willen een vlotte mobiliteit blijven garanderen, gecombineerd met meer leefbaarheid en veiligheid, met minder luchtvervuiling en verkeersoverlast. Deze ambities gaan hand in hand met minder CO₂-uitstoot. Dit gebeurt door een verschuiving van individueel autoverkeer naar meer "zachte mobiliteit" (fietsen, te voet) en een performanter openbaar vervoer, maar eveneens door doorbraken in alternatieve brandstoffen (elektrisch, CNG, ...) en minder traditionele vervoersconcepten (vb. autodelen).

- Stimuleren van fietsen voor werk- en schoolverplaatsingen en recreatie. De streek leent zich zeer goed tot fietsverplaatsingen, en de gemeenten zetten sterk in op het uitbouwen van een comfortabeler fietsnetwerk en betere fietspaden, gekoppeld aan fietsenstallingen en het stimuleren van elektrische fietsen en deelfietsystemen.
- De streek zet in op het behoud, onderhoud en herstel van het netwerk van trage wegen: paden of wegen die bestemd zijn voor niet-gemotoriseerd verkeer zoals veldwegen, kerkwegels, jaagpaden, vroegere treinbeddingen, holle wegen, bospaden en doorsteekjes.
- Een duurzamere automobilititeit stimuleren door een performant netwerk van laadpunten voor elektrische voertuigen en tankstations voor CNG-aardgasvoertuigen uit te bouwen. Door het vergroenen van het eigen gemeentelijke wagenpark wordt het goede voorbeeld gegeven.
- Het heruitvinden van het regionaal openbaar vervoersnetwerk met een performant aanbod van goede verbindingen.

ACTIES IN DE KIJKER

<p>Elektrische auto's in het gemeentelijk wagenpark.</p> <p>ANZ – DEE - KOR – KUU – WAR - ZWE</p>	<p>Verbeteren van fietsinfrastructuur en fietspaden tot een veilig en snel netwerk, vb. fietsbruggen in Deerlijk en Avelgem.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE</p>	<p>Het strategisch project 'REKOVER' wil het openbaar vervoer op schaal van de regio optimaliseren en de bestaande en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen enten op dit regionaal openbaar vervoersnetwerk.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV – ZWE</p>
<p>Openbare CNG tankstations en CNG voertuigen in het gemeentelijk wagenpark.</p> <p>DEE - HAR –KOR – KUU – MEN –WAR - WEV</p>	<p>Sensibiliserende acties om de bevolking op de fiets te krijgen, zoals City Cycle Challenge, week van de mobiliteit en autovrije zondag.</p> <p>HAR - KOR - MEN - ZWE</p>	<p>Stimuleren van elektrische fietsen, via fietsoplaadpunten en premies.</p> <p>ANZ - DEE - HAR – KOR – MEN- WAR – WER – WEV - ZWE</p>

1.3. OPENBARE GEBOUWEN ALS UITHANGBORD

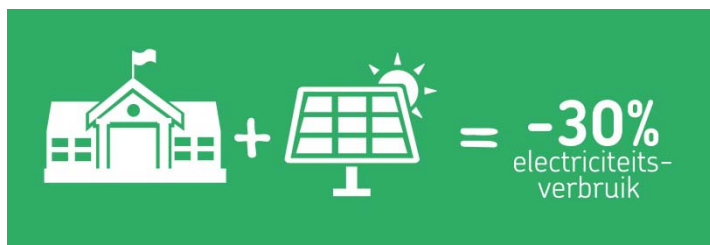

De steden en gemeenten bezitten een pak openbare gebouwen zoals een stadhuis, sporthal, cultureel centrum, jeugdhuis, zwembad, administratief centrum, depot, brandweerarsenaal, etc. Ze streven ernaar om met deze gebouwen het voorbeeld te geven aan bezoekers en medewerkers: de gebouwen van morgen worden energieneutraal, zonder comfortverlies. Dit gebeurt door het energieverbruik sterk te verminderen en gebruik te maken van hernieuwbare energie. Stap voor stap worden openbare gebouwen aan deze nieuwe realiteit aangepast.

- Via grondige of gedeeltelijke renovaties van bestaande gebouwen wordt de energieprestatie verbeterd. Dit gaat om het aanbrengen van isolatie, hoogrendementsbeglazing, efficiënte ventilatie- en verwarmingssystemen, zuinige verlichtingsinstallaties, etc.
- Steden en gemeenten zijn ook bouwheer van nieuwe gebouwen. Sommige steden en gemeenten kiezen ervoor om deze gebouwen zeer energiezuinig te maken, zelfs energieneutraal of passief waar technisch en economisch mogelijk.
- Steden en gemeenten volgen het energieverbruik, de energieperformantie en de energiekost van hun gebouwen op via een energieboekhouding, via slimme meters, gebouwbeheerders, etc. Zo wordt energievervalsing gedetecteerd. Sommige gemeenten bouwen op deze kennis een actieplan of investeringsplan: waar zijn welke ingrepen nodig om het verbruik te reduceren? Welke investeringen verdienen zich snel terug?
- Een aantal gemeenten zullen hun gebouwen efficiënter gebruiken. Diensten worden gecentraliseerd, het aantal gebouwen wordt afgebouwd. Dit zorgt voor een energiebesparing, maar eveneens voor minder dienstverplaatsingen.
- Openbare gebouwen lenen zich ook tot hernieuwbare energie. De gemeenten plannen investeringen in zonnepanelen, warmtepompen, zonneboilers, ... en het benutten van restwarmte van een afvalverbrandingsoven of biomassa-installatie.

ACTIES IN DE KIJKER

<p>Energiezuinige nieuwbouw, vb. ANZ (administratieve diensten), DEE (nieuwe brandweerkazerne), HAR (alle nieuwbouw passief), KOR (o.a. zwembad), WER (gemeenschapscentrum Geluwe), WEV (kleedkamers sportcentrum Gullegem), ZWE (administratief centrum)</p>	<p>Masterplan voor (energie)optimalisatie van openbare gebouwen en optimalisatie van gebouwengebruik.</p> <p>ANZ – DEE – HAR – KOR – KUU – WER</p>	<p>Zonnepanelen, zonneboilers, warmtepompen, pelletkachels, ... op en in openbare gebouwen.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR – KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV – ZWE</p>
<p>Aansluiten van openbare gebouwen op een warmtenet dat gebruik maakt van restwarmte van de afvalverbrandingsoven</p> <p>HAR – KUU – MEN</p>	<p>Aankoop van 100% hernieuwbare energie voor openbare gebouwen en openbare verlichting.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR – KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV – ZWE</p>	<p>CO₂-barometer om de CO₂-uitstoot en energieverbruik van het gemeentelijk patrimonium op te volgen.</p> <p>ANZ – AVE – DEE – HAR – KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV – ZWE</p>

1.4. GEDOSEERD OPENBAAR VERLICHTEN

Vlaanderen heeft een sterk uitgebouwd openbaar verlichtingsnet. Dit kost veel energie, geld en zorgt voor lichtvervuiling. De gemeenten hebben de ambitie om het energieverbruik van de openbare verlichting te reduceren, gekoppeld aan een verbetering van de nachtelijke belevingswaarde van de stad of gemeente.

- Via kennisopbouw, visievorming en de opmaak van actieplannen verzekeren de steden en gemeenten zich van een doordacht, consequent en homogeen verlichtingsbeleid. Hoe kan de ruimtelijke belevingswaarde 's nachts verhogen, welke ingrepen zijn nodig, wat is de impact op de veiligheid, en hoe kan tegelijk het verbruik en de kost lager? Wat zijn de flankerende verkeersmaatregelen als er anders verlicht wordt?
- Gemeenten zetten in op dimming en doving van straatverlichting. Bij dimming wordt de intensiteit van openbare verlichting aangepast aan een lagere verkeersintensiteit 's nachts, bij doving worden goed gekozen verlichtingspunten in de nachtelijke uren uitgeschakeld. Ook monumentverlichting wordt gedoofd. In landelijke gebieden kunnen zelfs verlichtingspunten weggenomen worden.
- De verlichtingstechnologie evolueert continu, wat kansen creëert voor energiebesparing. Gemeenten experimenteren met deze nieuwe technologieën zoals LED en passen marktrijpe, energiezuiniger technologieën toe.

ACTIES IN DE KIJKER

<p>Straatverlichting 's nachts dimmen of doven.</p> <p>ANZ - DEE - HAR - KOR - KUU - LEN - MEN - WER - WEV - ZWE</p>	<p>Doordachte en beperkte plaatsing van nieuwe straatverlichting en verwijderen van overbodige straatverlichting.</p> <p>ANZ - MEN - WEV - ZWE</p>	<p>Monumentenverlichting: energiezuiniger maken, 's nachts doven.</p> <p>AVE - DEE - KOR - WER - ZWE</p>
<p>Opmaken en uitvoeren van een stedelijk of een intergemeentelijk lichtplan.</p> <p>ANZ - DEE - HAR - KOR - KUU - MEN - SPH - WAR - WER - ZWE</p>	<p>REG-actieplan om energieverbruik te reduceren in openbare verlichting</p> <p>KOR - MEN - WER - ZWE</p>	<p>Kennisopbouw via deelname aan het West-Vlaams kennisplatform Openbare Verlichting. Hier zijn de verschillende stemmen rond openbare verlichting verenigd: de netbeheerders, gemeenten, het Vlaams Gewest, kennisinstellingen, ngo's, ...</p> <p>AVE - HAR - KOR - KUU - MEN</p>

1.5. DUURZAME ENERGIE INTEGREREN BIJ (HER)INRICHTING VAN STADSDELEN, WOONZONES EN BEDRIJVENTERREINEN

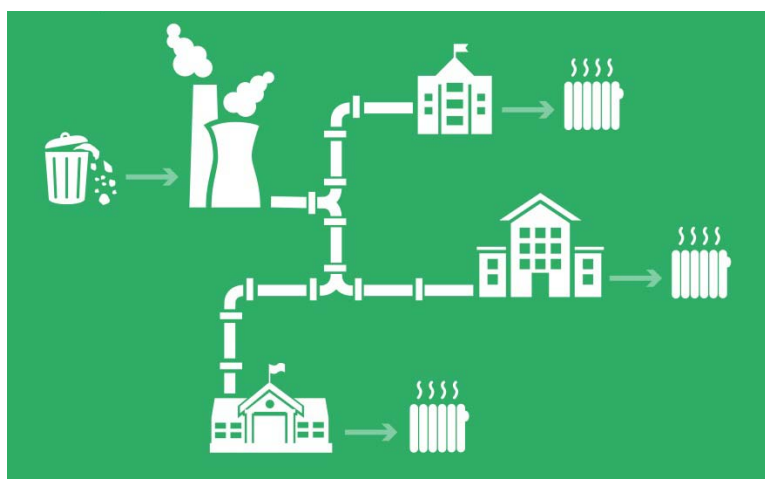

Hernieuwbare energie is steeds meer nadrukkelijk in de ruimte zichtbaar, zoals windturbines en zonnepanelen, en dit zal enkel maar toenemen. De regio streeft een goede ruimtelijke integratie van alle vormen van hernieuwbare energie na. Duurzame energie kan zowel op gebouwniveau geïntegreerd worden, als op wijk- en regioniveau. Dit is afhankelijk van de schaal van de installatie. Nieuwe grote ruimtelijke ontwikkelingen –en reconversies- vragen om een goede integratie van duurzame energie en energie-efficiëntie. Te meer omdat alle nieuwe gebouwen vanaf 2021 “bijna energieneutraal” moeten zijn.

- Grote ruimtelijke ontwikkelingen zoals nieuwe woonzones, nieuwe stadsdelen, bedrijventerreinen, ...worden aangepast aan de toekomstige energiestandaarden: het energieneutraal bouwen zoals dit vanaf 2021 de norm wordt. Bij dergelijke nieuwe ontwikkelingen wordt een optimale integratie van duurzame energie nagestreefd.
- De aanwezige restwarmte, vb. deze die vrijkomt bij afvalverbranding, wordt benut voor verwarming van gebouwen of andere toepassingen in de omgeving van de restwarmtebron.
- In de streek wordt ruimte voor hernieuwbare energie gecreëerd, zoals windenergie. De gemeenten maken duidelijk wat de geschikte en de minder geschikte locaties zijn voor hernieuwbare energieproductie.
- De gemeenten zetten in op klimaatadaptatie, door de blauw-groen netwerken te versterken die doorheen het verstedelijkt weefsel lopen. Dit zorgt voor een inperking van de effecten van de klimaatwijziging, zoals opwarming (*urban heat island* effecten) en heviger regenval.

ACTIES IN DE KIJKER

<p>Langs de oevers van de Leie komt een stadsverwarmingsnet, die de restwarmte van de afvalverbrandingsoven zal transporteren naar het woonpark Harelbeke-Kuurne (een nieuwe wijk van 550 woningen). Ook het centrum van Harelbeke krijgt een warmtenet, voor verwarming van openbare gebouwen en andere nieuwe bouwprojecten. De restwarmte wordt nu reeds benut door het bedrijf Nerva.</p> <p>HAR – KUU</p>	<p>In het centrum van Kortrijk komt een klimaatneutrale wijk, Kortrijk Weide, inclusief nieuw stedelijk zwembad. De klimaatneutraliteit zal o.a. bekomen worden door een warmtenet, gekoppeld aan de campus van de hogeschool.</p> <p>KOR</p>	<p>De sociale woonwijk Venning in Kortrijk is een unieke realisatie: een bestaande woonwijk van xxx woningen werd gerenoveerd tot een klimaatneutrale woonwijk, met inbegrip van een nieuw stadsverwarmingsnet. Deze ervaringen worden doorgetrokken in de renovatie van andere sociale woningen.</p> <p>KOR</p>
<p>Naast het iconische bedrijventerrein Evolis, met de 4 windturbines, worden een aantal CO₂-neutrale bedrijventerreinen aangelegd. Dit betekent dat alle CO₂ gecompenseerd wordt.</p> <p>KOR (Emdeka) - LEN (Nelca) – WAR (Groenbek) - ZWE (De Blokken)</p>	<p>Versterken van het blauw-groen netwerk door uitbreiding.</p> <p>ANZ – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN- WER – WEV</p>	<p>Bij de revitalisering van oudere bedrijventerreinen wordt energie-optimalisatie nagegaan.</p> <p>KOR – KUU (Kortrijk Noord) – WEV (Wevelgem Zuid; Gullegem-Moorsele)</p>

2. HOE STAAN DE ZUID WEST VLAAMSE GEMEENTEN ERVOOR?

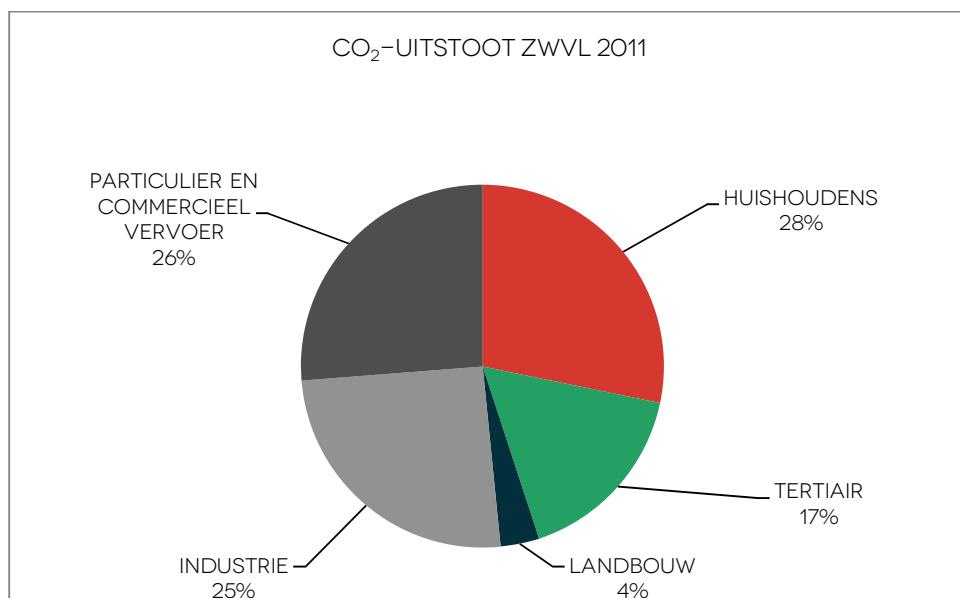
2.1. CO₂ IN ZUID-WEST-VLAANDEREN

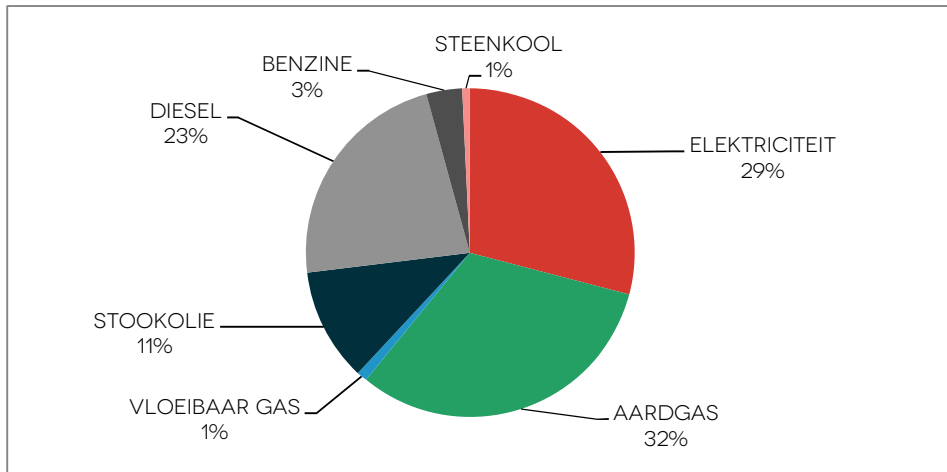
De evolutie van de CO₂-uitstoot is een uitstekende indicator die de weg wijst naar een duurzamer energiesysteem. Minder CO₂ duidt immers op minder energieverbruik en/of meer energie-efficiëntie en/of meer hernieuwbare energie. Zuid-West-Vlaanderen inventariseerde de CO₂-uitstoot op basis van de methode die de Vlaamse administratie uitwerkte (LNE).

Woningen zijn goed voor 28% van de totale CO₂-uitstoot, gevolgd door mobiliteit en transport (26%), de industrie (25%), handel en diensten (17%) en landbouw (4%). De natuur absorbeert maar een klein percentage CO₂ (0,5%).

We besluiten dat bij gebouwen het meeste CO₂ bespaard kan worden: woningen en gebouwen voor handel en diensten stoten samen 45% uit. Tel daarbij de gebouwen van industrie en landbouw: meer dan de helft van de CO₂-uitstoot komt van gebouwen

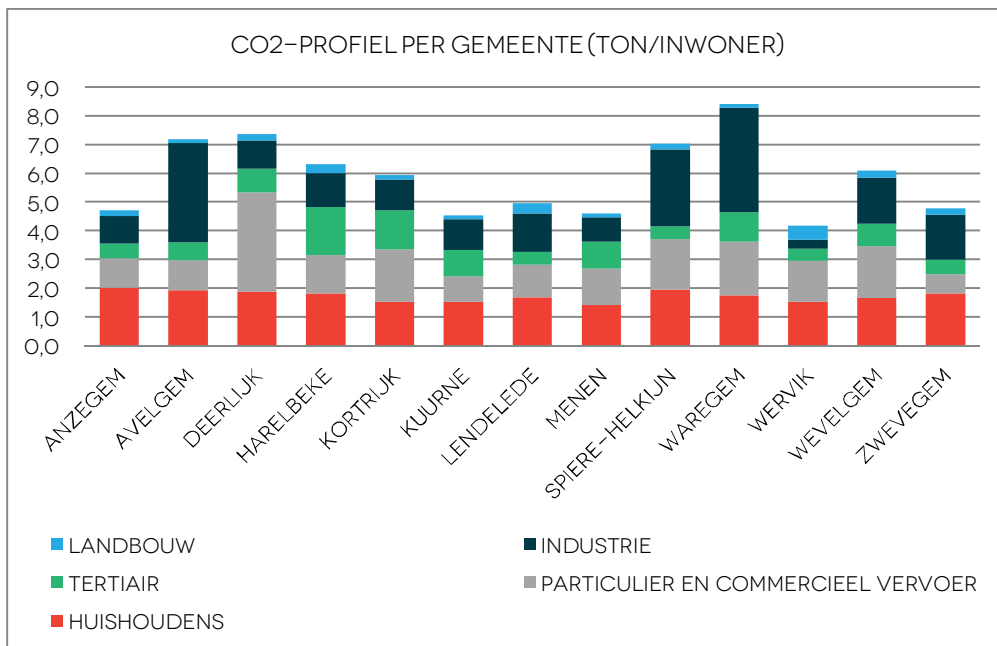

Een kwart (25%) van de CO₂-uitstoot komt van het gebruik van elektriciteit. De overige CO₂ komt vooral van het gebruik van aardgas en stookolie voor verwarming van gebouwen (samen 43%), en van benzine en diesel voor transport (samen 26%).

Elk van de 13 steden en gemeenten heeft een ander CO₂-profiel. De totale CO₂-uitstoot varieert tussen 4,2 en 8,4 ton per inwoner (zie onderstaande grafiek). De verschillen hebben meerdere oorzaken. Bijvoorbeeld, in Waregem en Avelgem heeft de industrie een grote impact, in Deerlijk de E17, in Kortrijk en Harelbeke de tertiaire sector (handel en diensten).

Er zijn ook verschillen tussen de CO₂-uitstoot van de huishoudens. Dit schommelt tussen 1,4 en 2 ton CO₂ per inwoner. Dit betekent dat er ook grote verschillen zijn in de gemiddelde energiefactuur. De verschillen zijn te verklaren door een ander woningpatrimonium (open bebouwing, appartementen, rijwoningen, ...), de energieprestatie van het patrimonium, maar ook de huishoudgrootte.

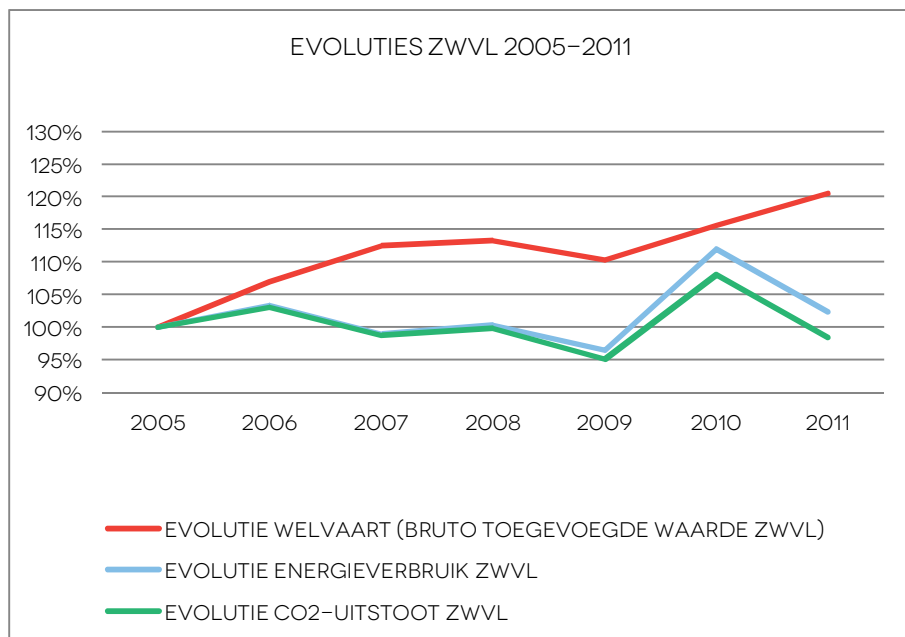

2.2. MEER WELVAART, MINDER CO₂

De CO₂-uitstoot schommelt jaarlijks in Zuid-West-Vlaanderen (zie onderstaande grafiek). De pieken en dalen in CO₂-uitstoot worden mede bepaald door strenge of warme winters. 2010 was een strenge winter, en dit laat zich zien in een piek van CO₂-uitstoot. 2007 en 2011 waren even streng, de CO₂-uitstoot was toen gelijk.

Echter, de ontkoppeling van de welvaartscreatie, het energieverbruik en de CO₂-uitstoot is opmerkelijk. Ondanks een aangroei van 21% van de bruto toegevoegde waarde tussen 2005 en 2011, nam het energieverbruik slechts met 2% toe en nam de CO₂-uitstoot met 2% af. Zuid-West-Vlaanderen slaagt er in om economische meerwaarde te koppelen aan CO₂-reductie, en zo de energie-afhankelijkheid te verminderen.

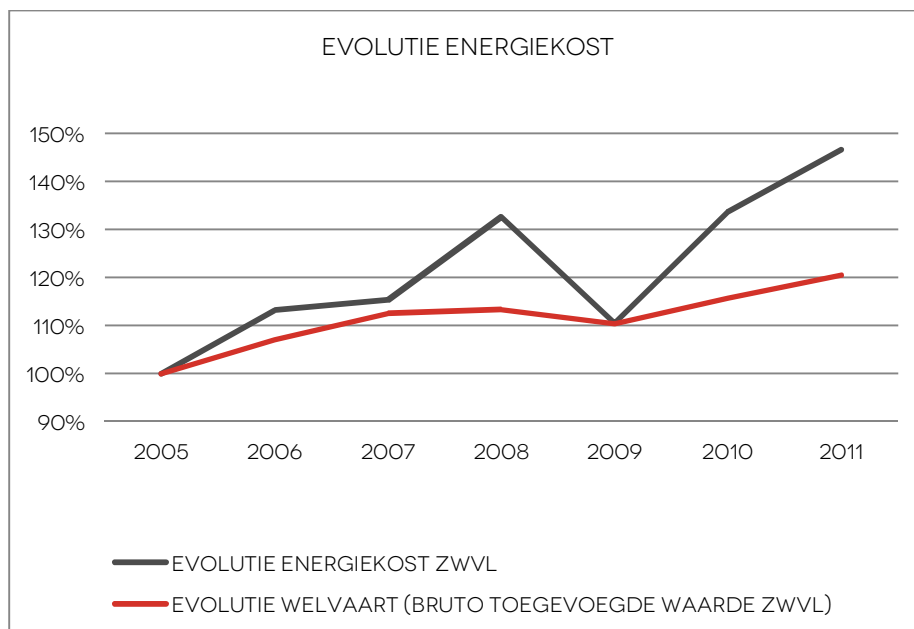

2.3. DE ENERGIEKOST BLIJFT STIJGEN

Tegenover deze positieve evoluties staan de sterke stijgingen van de energieprijzen van benzine, diesel, aardgas, elektriciteit, distributienettarieven, ... Als gevolg nam de totale energiekost toe met 47% tussen 2005 en 2011.

Op die manier weegt de energiekost steeds zwaarder op de welvaart van Zuid-West-Vlaanderen: het aandeel van de energiekost in de bruto toegevoegde waarde steeg van 10,0% (2005) naar 12,2% (2011), met een totale jaarlijkse energiefactuur van € 1.050.000.000 voor Zuid-West-Vlaanderen.

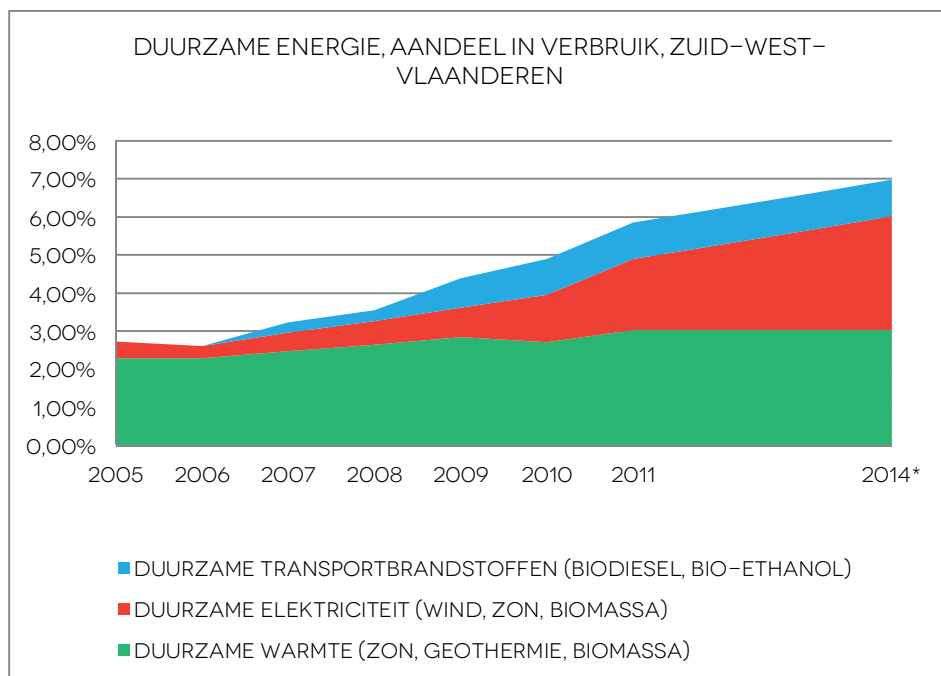

2.4. DUURZAME ENERGIE WINT AAN BELANG

Opkomende technologie zoals zonnepanelen, warmtepompen, windturbines en zonneboilers maken het mogelijk onuitputtelijke vormen van natuurlijke energie te benutten, zonder CO₂-uitstoot. In benzine en diesel worden biobrandstoffen gemengd (= duurzame transportbrandstoffen). Voor de verwarming wordt naast hout steeds meer houtpellets aangewend. Via warmtekrachtkoppeling wordt de warmte die vrijkomt bij elektriciteitsproductie ook benut, wat ook als duurzame energie beschouwd wordt.

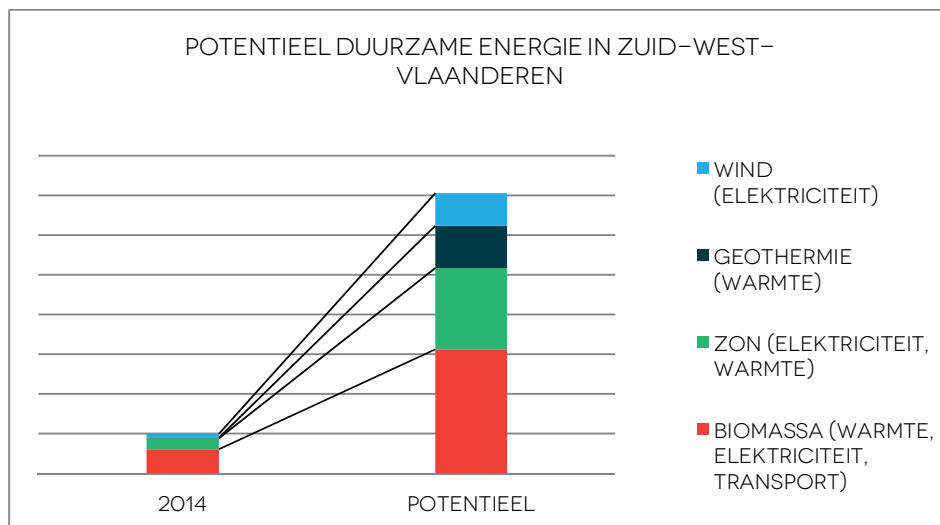
- 5,8% van alle energie in Zuid-West-Vlaanderen is duurzaam in 2011. Voor 2014* zal dit minstens 6,7% zijn.
- Duurzame elektriciteit via lokale installaties was in 2011 al goed voor 7,4% van het stroomverbruik in Zuid-West-Vlaanderen. Voor 2014* zal dit 12,2% zijn. Dit gaat om windturbines, zonnepanelen, elektriciteitsproductie via biomassa en warmtekrachtkoppeling, stortgas, etc.
- Duurzame warmte zorgde in 2011 voor 5,8% van alle warmte (lokale installaties: warmtepompen, zonneboilers, biobrandstoffen, warmtekrachtkoppeling...).
- De lokaal gewonnen hernieuwbare energiebronnen zoals wind, zon, biomassa en omgevingswarmte loopt sterk op: van 0,2% van het totale energieverbruik in 2005, 1,5% in 2011 en 3,1% in 2014*.

De intussen gesloten piekcentrale in Harelbeke werd een tijdje gevoed door biobrandstof. Dit wordt niet meegerekend in deze cijfers.

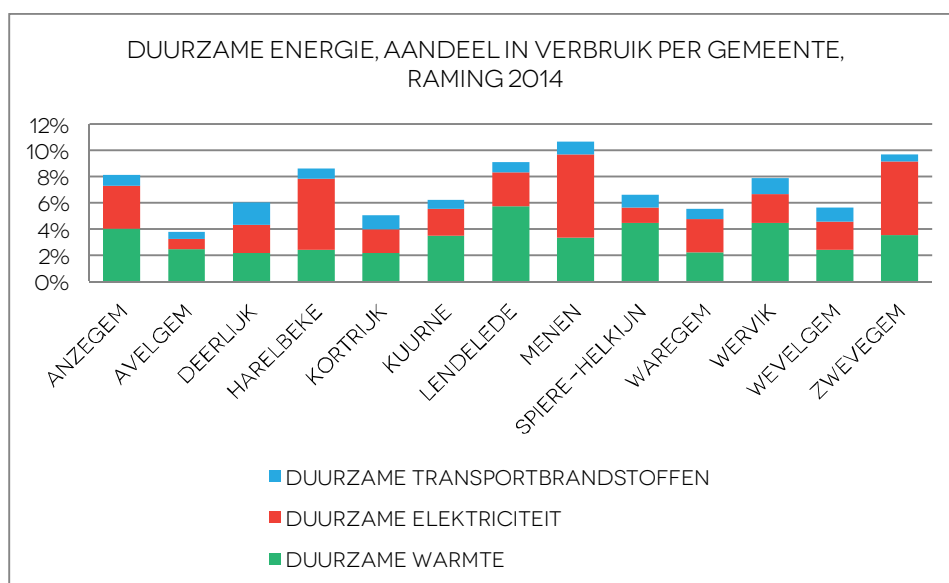
** Cijfers voor 2014 zijn een voorzichtige raming op basis van aantal installaties op 31/12/2013.*

Er kan 7 keer meer hernieuwbare energie gewonnen worden: uit de zon, wind, omgevingswarmte en biomassa (lokale en niet-lokale biomassa). Zo kan tot de helft van de huidige energievraag ingevuld worden met hernieuwbare energie.

In iedere gemeente is het aandeel duurzame energie verschillend. Dit schommelt tussen 3,8% (Avelgem) en 10,7% (Menen) van het totale verbruik (zie onderstaande grafiek).

- De duurzame elektriciteitsproductie verschilt sterk van gemeente tot gemeente. In Menen, Harelbeke en Zwevegem is deze het hoogst. Niet toevallig staan in die gemeenten grote windturbines en biomassa-installaties. In Waregem, Anzegem en Deerlijk staan veel zonnepanelen.
- In Lendeledede, Spiere-Helkijn en Anzegem is veel meer “duurzame warmte” dan Deerlijk, Kortrijk of Waregem. Dit komt omdat er meer woningen met hout verwarmd worden.
- De omvang van “duurzame transportbrandstoffen” wordt bepaald door het wegennet en de hoeveelheid verkeer.

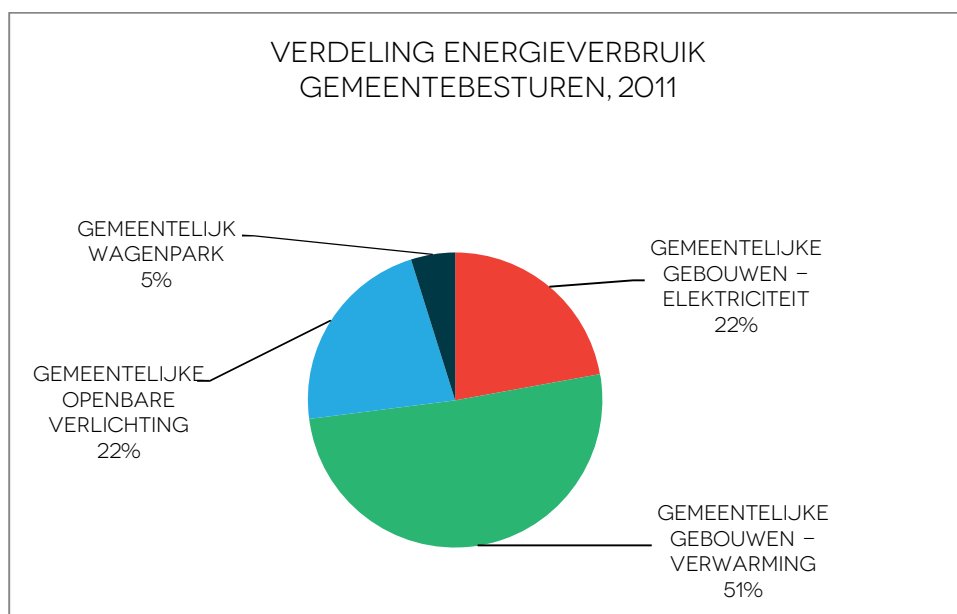

2.5. DE KLIMAATIMPACT VAN HET GEMEENTEBESTUUR

Ook het gemeentebestuur verbruikt energie: voor gebouwen, openbare verlichting, dienstverplaatsingen, ... Hierop heeft een bestuur een rechtstreekse en volledige impact.

Dit elektriciteitsverbruik (openbare verlichting en gemeentelijke gebouwen) is goed voor 2,75% van het totale elektriciteitsverbruik in de regio. Voor aardgas zijn de gemeentelijke gebouwen goed voor 2,8% van het totale aardgasverbruik. De impact van dienstvervoer door het gemeentebestuur is veel kleiner: slechts 0,34% van alle vervoer.

De steden en gemeenten beheren een aantal grote gebouwen die veel energie verbruiken: sportcentra (sporthal, zwembad), cultuurhuizen en administratieve centra. De openbare verlichting biedt eveneens een groot besparingspotentieel.

Alle gemeenten kopen 100% groene stroom. Het gemeentebestuur heeft ook potentieel om zelf hernieuwbare energie te produceren, vb. aan de hand van zonnepanelen, zonneboilers, warmtepompen of een WKK in het zwembad. Dit gebeurt nu al, maar er zijn in de toekomst nog meer opportuniteiten.

3. ZUID–WEST–VLAANDEREN KLIMAATNEUTRAAL 2050

De Europese Unie beoogt een transitie naar een duurzaam en koolstofarm energiesysteem tegen 2050. Dit als antwoord op stijgende energieprijzen, de klimaatopwarming, de eindigheid van energiebronnen en een te grote afhankelijkheid van import van energie.

Door meer hernieuwbare energie en meer energie-efficiëntie in woningen, bedrijven en mobiliteit wil de EU de CO₂-uitstoot met 80% a 95% reduceren tegen 2050.

Deze energietransitie is vandaag al gestart. Zo stelt de EU de 20/20/20-doelstellingen voorop: 20% hernieuwbare energie, 20% meer energie-efficiëntie en 20% minder CO₂ tegen 2020.

De regionale energiestrategie is het Zuid-West-Vlaamse antwoord op de Europese energietransitie. Deze visie uit 2012 is het resultaat van een denkproces aan de hand van regionale energiefora en expertenwerkgroepen. Ze synthetiseert de kennis van lokale besturen en streekorganisaties, aangevuld met nieuwe inzichten op basis van studiewerk en advies van externe experts.

Regionaal maatwerk is wenselijk om in te spelen op specifieke uitdagingen en knelpunten en om rekening te houden met de kracht van Zuid-West-Vlaamse lokale besturen en streekactoren.

De energiestrategie schuift voor Zuid-West-Vlaanderen een centrale missie naar voor: "Zuid-West-Vlaanderen energieneutraal in 2050". Dat is de energie-uitdaging voor Zuid-West-Vlaanderen. Energieneutraal betekent hier: in 2050 de netto CO₂-uitstoot door energie tot nul herleiden.

3.1. HET BURGEMEESTERSCONVENANT: ZUID-WEST-VLAANDEREN 20% MINDER CO₂ TEGEN 2020

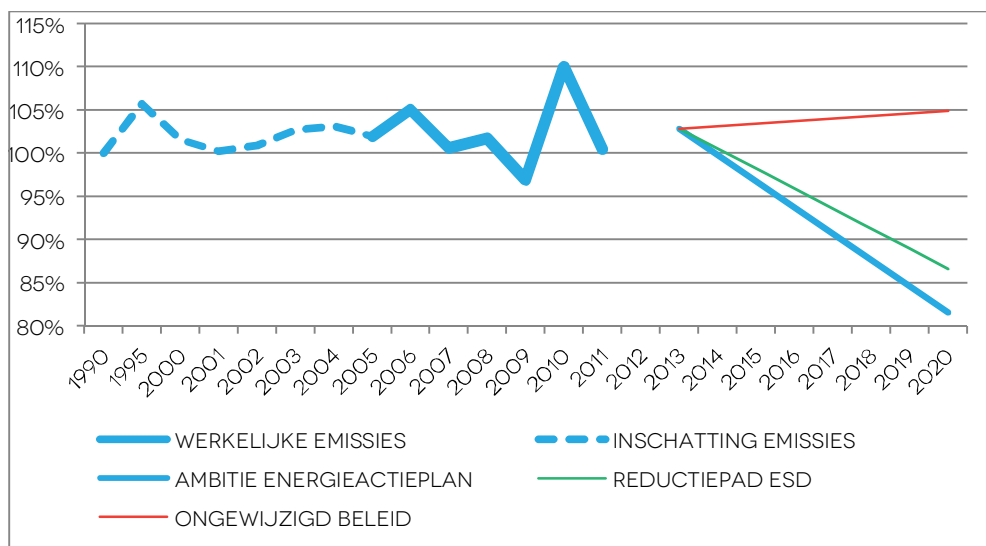
Via het Burgemeestersconvenant scharen de 13 steden en gemeenten zich achter de ambitie van de Europese Unie om tegen 2020 20% minder CO₂ uit te stoten (t.o.v. 1990), en om deze doelstelling in hun stad of gemeente te halen. Het duurzame energie actieplan (SEAP, *Sustainable Energy Action Plan*) omvat de lokale en regionale acties om CO₂ te reduceren. Die -20% CO₂ is een gedeelde opgave. Enkel met een combinatie van maatregelen op Europees, Belgisch en Vlaams niveau kan dit doel bereikt worden. Geen enkel beleidsniveau heeft alle hefboomen in handen om dit te realiseren.

Ieder land heeft een taakstelling gekregen. Dit is een 'evenredige' bijdrage, rekening houdend met het potentieel aan energiebesparing, hernieuwbare energie, de aangroei van het aantal huishoudens, de verwachte economische groei, de toename van mobiliteit, etc. Dit is de zgn. "Effort Sharing Decision", kortweg ESD.

In 2005 stootte Zuid-West-Vlaanderen 1.794.000 ton CO₂ uit. Dit mag in 2020 maximaal 1.525.000 ton zijn, bij toepassing van de Belgische taakstelling van de ESD op de regio. Dit is 15% minder CO₂ in de periode 2005-2020. De Europese, federale en Vlaamse overheid garanderen met hun inspanningen om deze doelstelling te halen.

Zuid-West-Vlaanderen is evenwel nog een stuk ambitieuzer. Het regionaal duurzame energie actieplan zet in op een reductie tot 1.435.000 ton in 2020. Zo vermindert de CO₂-uitstoot in Zuid-West-Vlaanderen met 20% tussen 2005 en 2020, of 360.000 ton CO₂.

Mocht alle beleid ongewijzigd blijven (lokaal, Vlaams, federaal, Europees), dan zou de CO₂-uitstoot aangroeien tot 1.853.000 ton in 2020.

3.2. REGIONALE ENERGIESTRATEGIE: SPECIFIEKE ENERGIE-UITDAGINGEN VOOR ZUID-WEST-VLAANDEREN

Zuid-West-Vlaanderen maakt beperkt gebruik van lokale energiebronnen: 3,1% van het totale verbruik. Dit maakt de regio sterk afhankelijk van import, dus ook kwetsbaar voor prijsschommelingen op de internationale energiemarkten. Vandaag wordt 12,2% van de bruto toegevoegde waarde van Zuid-West-Vlaanderen gespendeerd aan energie. Een groter aandeel hiervan moet kunnen terugvloeien naar de regio ter ondersteuning van de sociale en economische ontwikkeling.

In onze eigen energie voorzien lijkt niet onmiddellijk haalbaar: zo zouden er 1.500 windturbines nodig zijn om de volledige energiebehoefte te dekken. Beter is om eerst de energievraag terug te schroeven, bijvoorbeeld bij gebouwen. Zo zijn gebouwen goed voor 40 à 50% van de CO₂-uitstoot.

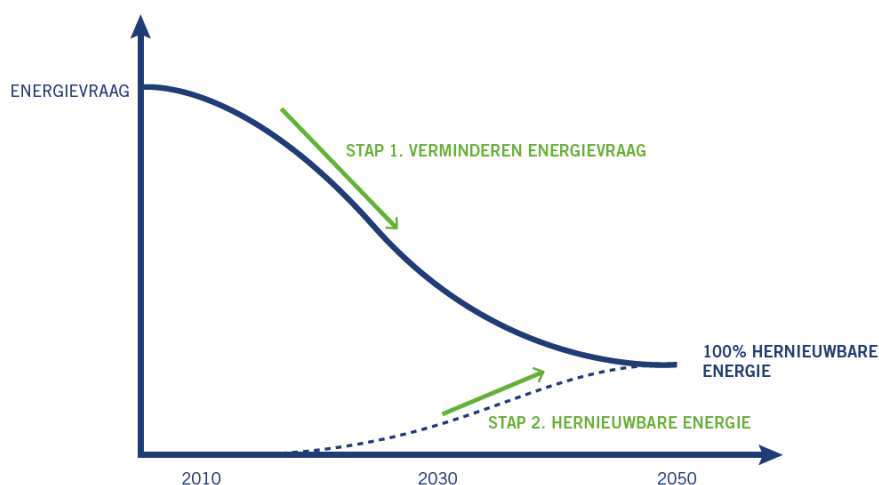
De energietransitie laat zich op korte termijn voelen. Zo moeten alle nieuwe woningen -en grondige renovaties- vanaf 2021 “quasi energieneutraal” worden, en moeten ze vanaf 2014 hernieuwbare energie opwekken. Lokale overheden moeten hierin een voortrekkersrol en voorbeeldrol opnemen.

Andere specifieke uitdagingen zijn de hogere energiekost, de specifieke ondernemingsstructuur met vele KMO's, een ruimtelijk patroon dat geënt is op autoverkeer en een hoger risico op energie-armoede.

3.3. EÉN MISSIE EN 7 THEMA'S

De regionale energiestrategie schuift voor Zuid-West-Vlaanderen één centrale missie naar voor: "energieneutraal in 2050". Dit betekent dat we de energievraag moeten terugschroeven (stap 1) zodat we de resterende energiebehoefte kunnen invullen met 100% hernieuwbare energie (stap 2).

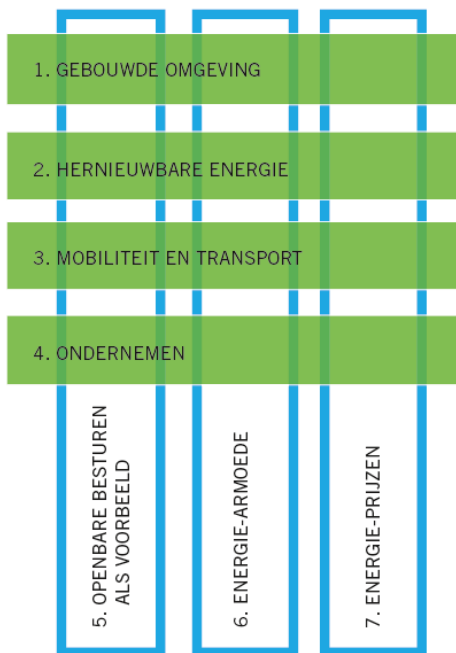

In de energiestrategie zijn zeven thema's afgebakend. Aan de hand van die thema's werd de energiestrategie verder uitgewerkt.

Er zijn vier "hardere" thema's die CO₂-gerelateerd zijn: gebouwde omgeving, hernieuwbare energie (vermijden van CO₂), mobiliteit en transport en ondernemen.

Er zijn drie "zachtere" thema's die dwars doorheen de vier harde thema's lopen: de voorbeeldrol van openbare besturen, energie-armoede en energieprijzen.

Voor elk van die thema's werd een "transitiepad" ontwikkeld. Het transitiepad steunt op een analyse van de huidige situatie, de trends en uitdagingen. Het transitiepad geeft aan hoe we een strategische doelstelling, gekoppeld aan het thema, kunnen bereiken. Tenslotte worden aansluitend op het transitiepad voorstellen voor concrete acties aangereikt.

1. Alle gebouwen energieneutraal in 2050

70% van de gebouwen in 2050 staat er nu al. De grote uitdaging zit dus in de opwaardering van het bestaand patrimonium. Bouwers en verbouwers moeten we beter ondersteunen.

Bestaande initiatieven moeten verenigd worden in trajecten op maat en hernieuwbare energie moet geïntegreerd worden in de gebouwde omgeving (gebouw, wijk, gemeente, regio).

2. Vijf keer meer hernieuwbare energie in 2020

In 2011 werd 1,7% van het verbruik via lokale energiebronnen geproduceerd, tegen 2020 zou dit 5,5% moeten worden. Dit zou tot 12,5% kunnen toenemen. De energievraag reduceren blijft natuurlijk de eerste prioriteit.

3. Uitgebreider openbaar vervoer- en fietsnetwerk

Een regionaal openbaar vervoersnetwerk van bussen, trams en/of lightrail moet de verstedelijkte band Wervik-Kortrijk-Waregem beter bedienen. De uitbouw van een zeer fijnmazig fietsnetwerk sluit hierbij aan. Nieuwe stedenbouwkundige ontwikkelingen -zoals woonwijken, bedrijventerreinen en winkelcentra- moeten geënt worden op deze structuren.

4. Energie-efficiënte ondernemingen

De talrijke KMO's in onze regio moeten bijgestaan worden om energiezuinig te bouwen of hernieuwbare energieproductie te benutten. Laagdrempelige instrumenten zoals audits en groepsaankopen kunnen hierbij helpen. Daarnaast moeten energieconcepten op schaal van bedrijventerreinen uitgewerkt worden.

5. Publieke gebouwen als voorbeeldfunctie

Een geloofwaardig lokaal en regionaal energiebeleid naar burgers en bedrijven toe kan niet zonder dat openbare besturen zelf de toon zetten. Dit kan door zelf energieneutraal te (ver)bouwen en hefboomprojecten rond hernieuwbare energie op te zetten.

6. Energie-armoede preventief behandelen

Niet alleen OCMW's, maar ook lokale besturen en streekactoren moeten een preventief beleid voeren voor gezinnen met een risico op energie-armoede: huurders en lage inkomens. Actievere begeleiding kan hen beschermen: advies over wisselen van leverancier, begeleiding bij woningrenovatie, een woningrenovatieprogramma, ...

7. Competitieve energieprijzen

Zuid-West-Vlaanderen kampt met een hogere energiekost dan het Vlaams gemiddelde. Om dit aan te pakken, moet de hernieuwbare energie lokaal verankerd worden, groepsaankopen gestimuleerd worden en de belangen verdedigd worden bij de hogere beleidsniveaus.

3.4. KANSEN VOOR HET LOKALE BELEID

Steden en gemeenten kunnen via hun beleid mee de bakens verzetten, al hebben ze uiteraard niet alle hefboomen in handen. Gemeenten voeren een woonbeleid, een mobiliteitsbeleid, investeren in openbare gebouwen en straatverlichting, ... Dit laat hen toe mee te sturen. Welke kansen en uitdagingen hebben de steden en gemeenten?

Gebouwen en installaties (woningen, bedrijven, industrie, openbare gebouwen, openbare verlichting)	<p>Energie was vroeger een pak goedkoper dan nu. Energiebesparing “inbouwen” was financieel een pak minder interessant, maar nu is de energiefactuur des te hoger.</p> <p>In openbare verlichting zit een besparingspotentieel: onze wegen zijn altijd en overal sterk verlicht. Met meer gezamenlijke kennisopbouw en financiële middelen kunnen de gemeenten dit verstandig bijsturen (veiligheid garanderen), samen met de netbeheerders en AWW.</p> <p>Een deel van de openbare gebouwen is verouderd, wat voor veel besparingspotentieel zorgt. Hier kunnen demonstratieprojecten sensibiliserend werken. Het gebouwgebruik beter op elkaar afstemmen biedt eveneens kansen. Er is onvoldoende geld om alle gemeentelijke gebouwen in één beweging energiezuinig te maken. Bovendien zijn historische gebouwen een uitdaging.</p> <p>Ondanks dat de gemeenten geen impact hebben op energieprestatie-eisen, kan de broodnodige energierenovatie van woningen gestimuleerd worden via renovatiebegeleiding en ontzorging van eigenaars, bijvoorbeeld via samenaankopen. De gemeente kan sensibiliseren, vb. via een thermografische foto.</p> <p>De betrokkenheid van het bedrijfsleven (vooral KMO's) in CO2-reductie is laag. Via sensibilisering en andere acties, in samenwerking met partners zoals Leiedal, de POM, het Agentschap Ondernemen, Unizo en Voka kan meer economisch voordeel uit een lager energieverbruik gepuurd worden.</p>
Transport (privaat vervoer, openbaar vervoer, gemeentelijk wagenpark)	<p>Het mobiliteitsbeleid is sterk op het autoverkeer gericht. De ruimtelijke planning kan meer geënt worden op openbaar vervoer en zachte mobiliteit. Het aanbod van bus en trein is beperkt. Het is niet evident om als gemeente hier meer vat op te krijgen.</p> <p>Gemeenten kunnen het zacht verkeer stimuleren (fietsverkeer, trage wegen, ...), vooral voor het wegwerken van onveilige fietspaden. Daarnaast kan een gemeenten helpen bij de doorbraak van alternatieve brandstoffen (elektrische laadsystemen, CNG-tankstations), carpoolparkings aanleggen, autodelen stimuleren, ...</p> <p>Ook bij mobiliteit hebben gemeenten een voorbeeldfunctie, door het eigen wagenpark te vergroenen en medewerkers te stimuleren zich duurzaam te verplaatsen.</p>
Lokale energieproductie	<p>De integratie van windenergie is in deze dichtbebouwde regio niet evident. Draagvlak is belangrijk. Voor grote windturbines kan het draagvlak verhogen door duidelijk te zijn waar ze wel en niet kunnen, en door participatie te voorzien. Voor middelgrote en kleine windturbines zijn er ook kansen, maar ook hier is een goede integratie belangrijk (landschappelijk; verweving industrie/wonen).</p> <p>Er zijn al heel wat zonnepanelen. Nu ze zonder subsidies rendabel zijn, kunnen gemeenten een verdere uitrol stimuleren, vb. door groepsaankopen (burgers, bedrijven).</p> <p>Het aanbod aan restwarmte lijkt beperkt, al moet verder onderzoek dit uitwijzen, bijvoorbeeld bij bedrijven. Naast de warmtenetten in Kuurne en Harelbeke, kan gekeken worden naar duurzame warmte uit maaisel of korte omloophout wat omgezet kan worden in warmte en/of elektriciteit.</p>
Ruimtelijke planning	<p>Energie en klimaat was in de ruimtelijke planning geen issue. Maar er staan grote ruimtelijke projecten in de stijgers: nieuwe verkavelingen en bedrijvzones, reconversies, ... Deze kunnen duurzame wijk of</p>

	bedrijventerrein worden: energie, mobiliteit, waterproblematiek, ... De uitdaging is om deze ambities samen met de betrokken actoren te realiseren zonder extra verplichtingen op te leggen.
Openbare aanbestedingen	De gemeenten kopen 100% groene stroom aan. Via hun aankoopbeleid kunnen ze verduurzamen, al dan niet via samenaankopen. Via gerichte criteria kunnen de aangekochte goederen of diensten een pak duurzamer en lokaler worden.
Betrokkenheid van burgers en belanghebbenden	Via subsidies en info-verstrekking hebben de steden en gemeenten burgers al wakker gemaakt, al blijft burgers meekrijgen een moeilijke zaak. Er liggen kansen in het betrekken van scholen of de jeugd, het ondersteunen van de bevolking via groepsaankopen, renovatiebegeleiding, het nog beter bekend maken van reeds bestaande initiatieven, enzovoort.

3.5. GEMEENTELIJKE DOELSTELLINGEN

Een aantal gemeenten formuleren doelstellingen om de CO₂-uitstoot van de gemeentediensten te reduceren: de eigen gebouwen, openbare verlichting, dienstverplaatsingen, ... In totaal stoten gemeentediensten 135.000 ton CO₂ uit, 1,8% van het totale verbruik in de regio. De onderstaande doelstellingen hebben betrekking op deze legislatuur (2013-2018).

	Globale reductie CO ₂	Gemeente-lijke gebouwen	Openbare verlichting	Aankoop groene stroom	Eigen hernieuwbare energie-productie	Andere
Avelgem		-18% totaal	-20%	100%	10% van eigen energieverbruik	-10% afval diensten
Deerlijk		-3%/jaar	-5%	100%	aantal nieuwe installaties	Meer duurzame dienst- verplaatsingen
Harelbeke		-18%	-15%	100%	aantal nieuwe installaties	-10% afval diensten +10% ecoscore dienstvoertuigen -10% personeelsleden met auto naar werk Dienstverplaatsingen -10% autokilometers
Kortrijk		-3% per jaar	-5%	100%	PV op elke nieuwbouw/grondi- ge renovatie waar mogelijk	-20% diesel en benzine dienstverplaatsingen
Kuurne	-30%	Reductie	-12%	100%	min. 3 nieuwe installaties	Stijging gemiddelde ecoscore voertuigenpark -25% CO ₂ - uitstoot 2005-2020
Lendeledede		Reductie	Reductie	100%	Toename	
Menen		-2%/jaar	-20%	100%	Toename	Afname afval diensten +10% ecoscore dienstvoertuigen -10% personeelsleden met auto naar werk Dienstverplaatsingen -10% autokilometers
Wervik	-18%	-18%	-20%	100%	5% van eigen energieverbruik	
Wevelgem	-15%			100%		

3.6. SAMEN WERKEN AAN DE KLIMAATNEUTRALE REGIO

Via dit regionaal duurzame energie-actieplan trekken de steden en gemeenten de krijtlijnen voor een klimaatneutrale regio. Voor de realisatie is een brede gedragenheid nodig: burgers, bedrijven, verenigingen, organisaties, overheden, ... kunnen bijdragen tot realisatie. Meer nog, ieders bijdrage is van belang: samen creëren ze de klimaatneutrale regio. De gemeenten en steden hebben een belangrijke rol als aanjager of "regisseur". Hoe zien ze deze rol?

- Betrekken van bevolking. De gemeenten willen de mensen ondersteunen en sensibiliseren om hun CO₂-voetafdruk te verminderen, vb. door de woning energiezuiniger te maken, zich duurzamer te verplaatsen, etc. Steden en gemeenten zetten in op communicatie, maar ook op CO-creatie: samen met burgers aan de klimaatneutrale regio werken.
- De ambitie van de klimaatneutrale regio laten doorwerken in de verschillende beleidsdomeinen, door het betrekken van de stedelijke diensten en de medewerkers bij het verhaal.
- Ook OCMW, scholen, sportverenigingen, jeugdverenigingen, ouderenverenigingen, bedrijven, ... kunnen geëngageerd worden in de klimaatneutrale regio en hun steentje bijdragen. Ook zij hebben mogelijkheden, oplossingen en ideeën. En op die manier kan ook de burger betrokken worden.
- Ten slotte kan de gemeente terugvallen op de bovenlokale partners om de beleidsambities te realiseren. Deze partners kunnen een belangrijke rol spelen bij de uitvoering van de gemeentelijke ambities, en kunnen de slagkracht van een gemeente verhogen. Ze zijn van belang om het werkveld van de klimaatneutrale regio uit te breiden, vb. met acties naar bedrijven toe.
 - Woonactoren, zoals het netwerk Warmer Wonen (Leiedal, Energiesnoeiers, Welzijnsconsortium, Provincie West-Vlaanderen, SVK's, Samenlevingsopbouw, CAW, Wonen Vlaanderen, ...), sociale huisvestingsmaatschappijen, sociale verhuurkantoren, ...
 - Economische actoren, vb. Leiedal voor ontwikkeling bedrijventerreinen, POM, Agentschap Ondernemen, ...
 - Energiesector zoals netbeheerders Eandis en Infrax, vb. rond openbare verlichting, de renovatie van openbare gebouwen, ondersteuning van burgers, etc.
 - Mobiliteitsactoren, kaderend binnen het ReKOver-project
 - ...

Als regionaal coördinator van het Burgemeestersconvenant faciliteert Leiedal voor de 13 steden en gemeenten in de planning (CO₂-barometer, energieactieplan, doelstellingen, voortgangsrapportage). Leiedal ondersteunt de samenwerking met bovenlokale actoren, zodat dit regionaal benaderd wordt, en zet in op regionale projecten.

BIJLAGE 1: TABEL ACTIEPLAN VOLGENS FORMAT VAN HET BURGEMEESTERSCONVENANT

Key Actions	Area of intervention	Policy Instrument	Origin of the action	Responsible body	Implementation timeframe		Estimates in 2020		
					Start time	End time	Energy savings [MWh/a]	Renewable energy production [MWh/a]	CO2 reduction [t CO2 /a]
MUNICIPAL BUILDINGS, EQUIPMENT/FACILITIES									
high energy performant new public buildings	Integrated action	Building standards	Local authority	ANZ, DEE, HAR, KOR, WER, WEV, ZWE	2013	2018	4.000		800
Master planning for energy refurbishment of public buildings and optimization of use	Integrated action	Building standards	Local authority	ANZ – DEE – HAR – KOR - KUU - WER	2013	2018	8.000		1.600
renewable energy on public buildings (photovoltaic solar, thermal solar, heat pumps, wood pellets...)	Renewable energy for space heating and hot water	Public procurement	Local authority	ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2013	2018		13.500	3.000
new district heating scheme: connect public buildings	Renewable energy for space heating and hot water	Energy management	Local authority	HAR – KUU – MEN	2014	2016			
purchase of 100% renewable electricity	Renewable energy for space heating and hot water	Public procurement	Covenant Territorial Coordinator	ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2010	2020			18.000
Carbon emission monitoring of public buildings	Behavioural changes	Energy management	Covenant Territorial Coordinator	Leiedal, ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2011	2018			800

Estimated reduction not associated with any reported actions									800
SUBTOTAL									25.000
TERTIARY BUILDINGS, EQUIPMENT/FACILITIES									
Local and regional impacts of policies of federal and Flemish governments	Integrated action	Other	Other (national, regional, ...)	Belgian federal government, Flemish government	2005	2020			35.000
Estimated reduction not associated with any reported actions									8.000
SUBTOTAL									43.000
RESIDENTIAL BUILDINGS									
Deburdening of house owners in renovation processed, Refurbishment assistance for NZEB renovations and demonstration of 3x10 NZEB renovations of terraced houses	Integrated action	Awareness raising / training	Covenant Territorial Coordinator	Leiedal, HAR – KOR - MEN	2014	2020	12.000	3.000	3.750
Energy scans of private houses	Behavioural changes	Awareness raising / training	Other (national, regional, ...)	Energiesnoeiers, ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2008	2015	7.500		1.875
renovations on private rental market	Integrated action	Building standards	Other (national, regional, ...)	SVK De Poort	2005	2020	5.000		1.250
thermographic photo of roofs	Building envelope	Awareness raising / training	Local authority	KOR - WEV	2015	2016	2.000		400
group purchases of insulation of roofs, walls, photovoltaics...	Integrated action	Other	Local authority	HAR - KOR – KUU – MEN - WER – WEV	2009	2020	4.000		800
cheap loans for energy renovations (FRGE)	Integrated action	Third party financing. PPP	Other (national, regional, ...)	Welzijnsconsortium, ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2009	2020	8.000		1.600

Energy renovation of social housing stock	Integrated action	Other	Other (national, regional, ...)	De Goedkope Woning and other social housing associations	2010	2020	12.000		2.400
other local actions, such as local financial incentive schemes, awareness rising, etc.	Integrated action	Other	Local authority	ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2005	2020	20.000	3.000	4.855
Local and regional impacts of policies of federal and Flemish governments	Integrated action	Awareness raising / training; Building standards; energy certification; grants and subsidies	Other (national, regional, ...)	Belgian federal government, Flemish government	2005	2020			123.000
SUBTOTAL									139.930
PUBLIC LIGHTING									
dimming and turning off streetlights during parts of the night	Energy efficiency	Energy management	Local authority	ANZ - DEE – HAR – KOR – KUU – MEN - WER -WEV	2010	2020	2.000		250
urban or regional lighting vision	Other	Energy management	Other (national, regional, ...)	ANZ- DEE – HAR - KOR – KUU – MEN - SPH – WAR – WER – ZWE, Eandis, Infrac	2011	2014	1.000		250
action plan to reduce energy consumption of street lighting	Energy efficiency	Energy management	Local authority	HAR – KOR - MEN - WER	2014	2016	1.000		250
monuments lighting - improving energy efficiency and turning off at night	Energy efficiency	Energy management	Local authority	AVE - DEE - HAR- KOR - WER	2012	2016	600		150
reducing number of lighting points	Energy efficiency	Energy management	Local authority	ANZ - HAR – MEN - WEV	2014	2016	200		50
capacity building in learning network on public lighting	Other	Energy management	Covenant Territorial Coordinator	Provincie West-Vlaanderen	2010	2020	200		50
SUBTOTAL									1.000

INDUSTRY									
carbon neutral business parks: KOR (Emdeka) - LEN (Nelca) – WAR (Groenbek) - ZWE (De Blokken)	Renewable energy	Energy certification / labelling	Other (national, regional, ...)	Leiedal	2008	2020			6.500
revitalising industrial parks - researching for options for heat recovery and district heating	Energy efficiency in buildings	Other	Not possible to say	not specified	2012	2020			1.000
SUBTOTAL									7.500
TRANSPORT									
electric cars - setting the example for citizens: electric cars for public authorities	Cleaner/efficient vehicles	Awareness raising / training	Local authority	ANZ – DEE - KOR – KUU - WAR	2012	2020	17.360		4.340
improving infrastructure for cycling and walking (slow traffic)	Modal shift to walking and cycling	Other	Local authority	ANZ – AVE – DEE – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN – SPH – WAR – WER – WEV - ZWE	2013	2020	34.720		8.680
integrating public transport planning with spatial planning (RECOVER)	Modal shift to public transport	Transport / mobility planning regulation	Covenant Territorial Coordinator	Leiedal	2013	2016	17.360		4.340
CNG mobility - demonstration and awareness rising with municipal fleet and development of tanking network	Cleaner/efficient vehicles	Awareness raising / training	Local authority	HAR – DEE - KOR – KUU – MEN - WEV	2014	2020	17.360		4.340
stimulating the breakthrough of electric bikes	Modal shift to walking and cycling	Other	Local authority	ANZ - HAR – KOR – MEN - WAR – WER - WEV	2012	2020	8.680		2.170
awareness rising with citizens for cycling	Modal shift to walking and cycling	Awareness raising / training	Local authority	KOR - MEN	2013	2018	8.680		2.170
Estimated reduction not associated with any reported actions									7.000
SUBTOTAL									33.040
LOCAL ELECTRICITY PRODUCTION									
Stimulating decentral local renewable energy production up to 5,5% of local energy use by 2020	Other	Grants and subsidies	Other (national, regional, ...)	Belgian federal and Flemish governments	2005	2020		405.790	101.448

SUBTOTAL									101.448
LOCAL HEAT/COLD PRODUCTION									
new district heating schemes	District heating/cooling network (new, expansion, refurbishment)	Other	Other (national, regional, ...)	Eandis, Imog, HAR – KUU - MEN	2013	2020	4.000		900
SUBTOTAL									900
OTHERS									
climate neutral urban development Kortrijk Weide	Urban regeneration	Other	Local authority	KOR	2015	2020	3.000	1.000	1.000
reinforcing the blue-green network in urbanised area	Tree planting in urban areas	Land use planning	Local authority	ANZ – HAR - KOR – KUU – LEN – MEN - WER – WEV	2005	2020			1.794
Reduction of carbon emissions in waste sector, according to Flemish policy targets	Waste and wastewater management	Awareness raising / training	Not possible to say	Imog, Mirom, Flemish govenmant, local governments	2005	2020			9.330
SUBTOTAL									12.124
TOTAL									363.942
							ton CO2	2005	1.794.272
							ton CO2	2020	1.430.330
							reductie 2005-2020		-20,3%

BIJLAGE 2: SLEUTELSECTOREN EN ACTIETERREINEN GEMEENTEN 2013–2018

			Regionaal	Anzegem	Avelgem	Deerlijk	Harelbeke	Kortrijk	Kuurne	Lendelede	Menen	Spiere-Helkijn	Waregem	Wervik	Wevelgem	Zwevegem	
openbare gebouwen																	
gebouwmanagement	screening energieprestatie			X		x	x						x	x	x	x	
	actieplan			X					x						x		
	monitoring energieverbruik	energieboekhouding		x	x	x	x	x	x		x	x		x	x	x	x
		slimme meters					x	x							x		x
	beheer energieverbruik gebouwen			x		x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	
efficiënter gebruik van gebouwen				x		x	x	x	x				x	x		x	
energiezuinige nieuwbouw				x	x	x	x	x						x	x	x	
grondige renovaties				x		x	x	x	x	x			x	x	x		
kleine renovaties en onderhoud				x		x		x	x	x	x		x	x			
financiering							x	x								x	
eigen hernieuwbare energieproductie				x		x	x	x	x	x			x	x	x		
beperking afval via digitalisering				x	x	x	x	x	x				x			x	
gebouwen van lokale partners							x		x	x				x	x	x	
energierenovatie woningen																	
Warmer Wonen	renovatiebegeleiding burgers		x			x	x	x	x		x		x	x	x	x	
	groepsaankopen voor burgers		x	x		x	x	x			x			x	x	x	
	Engagement Warmer Wonen		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	
kennis energieprestatie woningen	audits en scans		x		x	x	x				x		x			x	
	thermografische foto							x							x	x	
	advies duurzaam bouwen						x	x	x						x	x	
financieringsoplossingen	goedkope leningen		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	premies		x		x	x	x	x		x	x		x	x	x	x	

sociale huisvesting								x										x
openbare verlichting																		
kennis, visie en actieplan	West-Vlaams Kennisplatform; Lichtvisie West-Vlaams Platteland							x	x									
	regiomasterplan OV			x		x			x			x	x					x
	stedelijke lichtvisie					x		x	x			x				x		
	REG-actieplan								x			x						
straatverlichting	doven			x			x	x			x	x				x	x	
	dimmen					x	x	x	x		x	x				x		
	Quickwins / andere			x		x	x	x	x		x	x			x	x	x	
monument-, sport-, sfeer- en signalisatieverlichting						x	x	x			x			x	x			
vervoer																		
particulier en commercieel vervoer	fietsen		comfortabel fietsnetwerk			x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	
			fietsenstallingen			x			x	x	x			x		x		
			elektrische fietsen			x		x	x	x			x		x	x	x	x
			deelfietsstelsel							x					x			
	stappen en trage wegen					x		x	x	x	x	x		x			x	x
	duurzamer automobieliteit		CNG-tankstations						x	x	x				x			x
			laadpalen					x	x	x	x	x			x			x
			autodelen						x	x				x				
			woon-werkverkeer en woon-schoolverkeer			x	x	x	x	x	x	x		x			x	x
			goederenvervoer							x								
wagenpark lokale overheid	groenere voertuigen		zuiniger voertuigen				x	x	x	x	x		x				x	
			CNG-voertuigen					x	x	x	x		x					
			elektrische voertuigen			x		x		x	x				x			x
			elektrische dienstfietsen			x		x	x	x				x				x
andere verplaatsen					x		x	x	x			x			x	x	x	
openbaar vervoer									x			x	x		x			x
grote ruimtelijke gebieden: nieuw en reconversie																		
Stadsverwarming, koeling en WKK		stadsverwarmingsinstallatie							x	x	x		x					
Ruimtelijke ordening		strategisch beleid voor ruimtelijke ordening		opwaarderen van stadsdelen, woonwijken en bedrijventerreinen			x			x	x	x		x		x		x

		ruimte voor hernieuwbare energie	x													
		groen als zuurstof voor regio en klimaat	x	x			x	x	x	x	x		x	x	x	
	vervoer / mobiliteitsplanning	openbaar vervoer als drager van ruimtelijke structuur	x					x								
varia																
Betrokkenheid van burgers en belanghebbenden	adviesverlening	groene stroom voor burgers en bedrijven						x	x		x					x
	bewustwording en lokale netwerken	informatie en sensibilisering		x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
		in samenwerking met alle actoren					x	x					x			x
		burgers aan zet						x								
		beleidsondersteuning		x				x	x							
afval voorkomen - selectieve inzameling				x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		x
participatie in hernieuwbare energie						x	x		x			x				
Overheidsaankopen van producten en diensten	eisen inzake energie-efficiëntie	duurzamer aankopen - integratie duurzaamheidscriteria in bestekken		x	x	x	x	x	x				x	x	x	x
		optimalisatie ICT					x				x					
	eisen/normen inzake hernieuwbare energie	aankoop 100% groene stroom		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

BIJLAGE 3: ENERGIEVERBRUIK EN CO₂-EMISSIONEN IN ZUID WEST VLAANDEREN, 2011

	FINAAL ENERGIEVERBRUIK [MWh], 2011															
	Elektriciteit	Warmte/Koude	Fossiele brandstoffen								Hernieuwbare energie				Totaal	
			Aardgas	Vloeibaar gas	Stookolie	Diesel	Benzine	Bruinkool	Steenkool	Anderen fossiele brandstoffen	Plantaardige oliën	Bio-brandstof	Overige biomassa	Zonne-/thermische energie		Geo-thermische energie
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN																
Gemeentelijke gebouwen en installaties/voorzieningen	25565	0	78101	0	463	0	0	0	0	0	0	0	15	77	0	104220
Tertiaire (niet-gemeentelijke) gebouwen en installaties/voorzieningen	529504	21597	558038	9019	220336	0	0	0	2054	0	0	0	13131	0	0	1353602
Woningen	534828	0	1144408	50649	366243	0	0	0	32312	0	0	0	170364	3175	6181	2308237
Gemeentelijke openbare verlichting	25232	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25232
Bedrijven (met uitzondering van bedrijven die onder de EU-regeling voor de handel in emissierechten vallen - ETS)	734409	0	1013160	6151	150561	0	0	0	3481	0	0	0	14303	0	0	1922064
Subtotaal gebouwen, installaties/voorzieningen en bedrijven	1849538	21597	2793706	65819	737602	0	0	0	37847	0	0	0	197813	3252	6181	5713356
VERVOER																
Wagenpark van de stad of gemeente	0	0	0	0	0	5283	393	0	0	0	0	234	0	0	0	5910
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	15899	0	0	0	0	0	912	0	0	0	16811
Particulier en commercieel vervoer	3	0	25	12723	0	1481107	250893	0	0	0	0	71316	0	0	0	1816068
Subtotaal vervoer	3	0	25	12723	0	1502506	251303	0	0	0	0	72228	0	0	0	1838788
TOTAAL	1849541	21597	2793732	78542	737602	1502289	251286	0	37847	0	0	72462	197813	3252	6181	7552144

	EMISSIES VAN CO ₂ / CO ₂ EQUIVALENTEN [ton], 2011															
	Elektriciteit	Warmte/ koude	Fossiele brandstoffen								Hernieuwbare energie				Totaal	
			Aardgas	Vloeibaar gas	Stookolie	Diesel	Benzine	Bruinkool	Steenkool	Andere fossiele brandstoffen	Bio-brandstof	Plantaardige olie	Andere biomassa	Zonne-/thermische energie		Geo-thermische energie
GEBOUWEN, INSTALLATIES/VOORZIENINGEN EN BEDRIJVEN																
Gemeentelijke gebouwen en installaties/voorzieningen	6924	0	15776	0	124	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22823
Tertiaire (niet-gemeentelijke) gebouwen en installaties/voorzieningen	146427	5133	112724	2047	58830	0	0	0	727	0	0	0	0	0	0	325887
Woningen	147389	0	231170	11497	97787	0	0	0	11438	0	0	0	0	0	0	499282
Gemeentelijke openbare verlichting	6932	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6932
Bedrijven (met uitzondering van bedrijven die onder de EU-regeling voor de handel in emissierechten vallen - ETS)	200522	0	204658	1396	40200	0	0	0	1232	0	0	0	0	0	0	448009
Subtotaal gebouwen, installaties/voorzieningen en bedrijven	508193	5133	564329	14941	196940	0	0	0	13398	0	0	0	0	0	0	1302933
VERVOER																
Wagenpark van de stad of gemeente	0	0	0	0	0	1411	98	0	0	0	0	0	0	0	0	1509
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	4245	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4245
Particulier en commercieel vervoer	1	0	5	2888	0	395456	62472	0	0	0	0	0	0	0	0	460822
Subtotaal vervoer	1	0	5	2888	0	401111	62570	0	0	0	0	0	0	0	0	466576
Totaal	508194	5133	564334	17829	196940	400023	62689	0	13398	0	0	0	0	0	0	1768339

